

STUDIA HISTORICA GEDANENSIA
TOM XVI (2025)
CZĘŚĆ 2

INSTYTUT HISTORII
WYDZIAŁ HISTORYCZNY UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO

STUDIA HISTORICA GEDANENSIA
TOM XVI (2025)
CZĘŚĆ 2

„Studia Historica Gedanensia”
jest rocznikiem humanistycznym publikującym teksty
o tematyce historycznej. Istnieje od 2010 r.
Wydaje tomy tematyczne, nad którymi pieczę sprawują
redaktorzy specjaliści danej dziedziny.
Redakcja dąży do tego, aby w każdym z tomów były obecne
artykuły obejmujące epokę starożytności, przez średniowiecze,
czasy nowożytne, po wiek XIX i XX.
Nadesłane propozycje artykułów są dyskutowane
na posiedzeniu komitetu redakcyjnego, a w wypadku
akceptacji przydzielone recenzentom
specjalizującym się w danej epoce historycznej.

INSTITUT HISTORII
WYDZIAŁ HISTORYCZNY UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO
STUDIA HISTORICA GEDANENSIA
TOM XVI (2025)
CZĘŚĆ 2

DISCIPLINE
IS THE SOUL OF AN ARMY
DYSCYPLINA WOJSKOWA
W DZIEJACH WOJSKOWOŚCI

pod redakcją
Piotra Derengowskiego

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2025

Rada naukowa SHG: Grzegorz Berendt (Uniwersytet Gdański), Marcin Hintz (Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie), Tomasz Knoz (Uniwersytet im. Masaryka w Brnie), Beata Możejko (Uniwersytet Gdański), Piotr Perkowski (Uniwersytet Gdański), Tadeusz Stegner (Uniwersytet Gdański), Beata Wojciechowska (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Leonid Zaskilniak (Lwowski Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki)

Komitet redakcyjny: Grzegorz Berendt, Piotr Derengowski, Aleksandra Girsztowt-Biskup, Iwona Janicka (przewodnicząca), Barbara Klasa, Michał Kosznicki, Sławomir Kościelak, Rafał Kubicki, Anna Łysiaś-Łątkowska, Tomasz Maćkowski, Anna Mazurkiewicz, Julia Możdżeń, Beata Możejko, Anna Paner, Piotr Perkowski (sekretarz), Tomasz Rembalski, Przemysław Różański, Tadeusz Stegner

Recenzenci: Jerzy Będźmirowski (Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni), Marcin Bohm (Uniwersytet Opolski), Jacek Bonarek (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Wiesław Caban (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Jan Stanisław Ciechanowski (Uniwersytet Warszawski), Tomasz Ciesielski (Uniwersytet Opolski), Jan Daniluk (Uniwersytet Gdański), Michał Gałędek (Uniwersytet Gdański), Agnieszka Januszek-Sieradzka (Katolicki Uniwersytet Lubelski), Jarosław Kita (Uniwersytet Łódzki), Eugeniusz Koko (Uniwersytet Gdański), Andrzej Korytko (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), Paweł Korzeniowski (Uniwersytet Rzeszowski), Bartosz Kruszyński (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Izabela Lewandowska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), Kiril Marinow (Uniwersytet Łódzki), Adam Ostanek (Wojskowa Akademia Techniczna), Joanna Pisulińska (Uniwersytet Rzeszowski), Andrzej Szwarec (Uniwersytet Warszawski), Joanna Wojdon (Uniwersytet Wrocławski)

Redakcja tekstów w języku polskim: Ewelina Ewertowska

Proofreading tekstów w języku angielskim: Piotr Styk

Skład i łamanie: ~~PAACOWNIA~~

Projekt okładki: Andrzej Taranek

Na okładce:

District of Columbia. Company E, 4th U.S. Colored Infantry, at Fort Lincoln, pomiędzy 1863 a 1866 r.,
fot. William Morris Smith, Biblioteka Kongresu, LC-B817-7890 [P&P] LOT 4190-Fduction Number:
LC-DIG-cwpb-04762 (digital file from original neg.)

Adres redakcji: Wydział Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Wita Stwosza 55, 80-952 Gdańsk
e-mail: shg@ug.edu.pl

Redakcja deklaruje, że wersja papierowa czasopisma naukowego
„Studia Historica Gedanensia” jest wersją pierwotną

Publikacja sfinansowana ze środków Działu Wydawnictw Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego
Uniwersytet Gdański

ISSN 2081-3309

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Spis rzeczy

Discipline is the soul of an Army. Dyscyplina wojskowa w dziejach wojskowości. Wstęp (Piotr Derengowski)	13
---	----

ARTYKUŁY

Lucyna Kostuch	
„Nie jest to zadanie łatwe dostarczać żołnierzy posłusznych, skoro się nie daje im w zamian żywności”. Ksenofont o żołnierskich posiłkach jako o podstawie porządku w greckiej armii	19

Michał Norbert Faszcz	
Znaczenie liktorów w systemie dyscyplinarnym republikańskiego Rzymu . .	33

Daria Janiszewska-Sieńko	
<i>Disciplina Augusti</i> – hasło służące zdobywaniu lojalności żołnierzy w cesarstwie rzymskim doby Antoninów i Sewerów	46

Maciej Wojcieszak	
„[...] exhauritur exercitus”. Kilka uwag o kondycji ekonomicznej żołnierza rzymskiego schyłku antyku w świetle łacińskiej literatury patrystycznej . . .	55

Łukasz Różyczki	
Rzymska dyscyplina wojskowa na polu bitwy w świetle regulacji prawnych zawartych w <i>Strategikonie</i>	63

Katarzyna Maksymiuk	
A few remarks on the military discipline of the Sasanian army in the context of the revolt of Bahram Chobin	71

Andrzej Niewiński	
Poszczególne aspekty sankcjonowania dyscypliny wojskowej w wybranych artykułach wojennych i ordynacjach średniowiecznych	80

Tomasz Mackowski	
Organizacja i powinności gdańskiej straży obywatelskiej w przeddzień wojny z królem Stefanem Batorym	102

Aleksandra Skrzypietz

Dyscyplina wojsk polskich w drodze pod Wiedeń w 1683 r. –
pomiędzy interesem politycznym a mitem historycznym 123

Marcin Swobodziński

Pospolite ruszenie szlachty Księstwa Żmudzkiego i konfederacja wojska
litewskiego w 1696 r. w relacjach brandenburskiego tajnego radcy
Johanna Revera 138

Adam Wołoszyn

W poszukiwaniu dobrej i surowej dyscypliny. Szwedzkie Artykuły
Wojskowe Karola XI z 1683 r. 158

Maciej Trąbski

Dezerccje z armii Królestwa Polskiego (1815–1830) – studium przypadku
na przykładzie dwóch rozpraw przed sądami wojskowymi 175

Piotr Derengowski

Dezerccje wśród żołnierzy Amerykańskich Oddziałów Kolorowych
(*U.S. Colored Troops*) w świetle sprawozdań głównych sądów
wojskowych IX Korpusu Armii Potomaku 205

Magdalena Nowak

Problemy z dyscypliną wojskową w oddziałach polskich
w czasie polsko-ukraińskich walk o Lwów w listopadzie 1918 r.
(w kontekście modernistycznej koncepcji narodu) 219

Aleksander Smoliński

Przypadki zbiorowej odmowy wykonywania rozkazów przez szeregowych
oraz dezercje z Wojsk Wielkopolskich w 1919 r. 240

Witold Jarno

Na straży dyscypliny wojskowej w Okręgu Korpusu nr IV Łódź.
Zarys dziejów 4. Dywizjonu Żandarmerii w latach 1921–1939 260

Maciej Franz

Kontrowersje wokół utrzymania dyscypliny w Polskiej Marynarce Wojennej
w toku kampanii polskiej 1939 r. 280

Paweł Sulich

Dyscyplina załogi Warszawy we wrześniu 1939 r.. 295

Grzegorz Jasiński	
Kształtowanie dyscypliny wojskowej w szeregach Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej	312
Grzegorz Berendt	
Między samowolą a żelazną dyscypliną. Sowieccy partyzanci we wspomnieniach poleskich Żydów	325
Tomasz Gliniecki	
Problemy z dyscypliną żołnierzy Armii Czerwonej w oddziałach opanowujących Gdynię w 1945 r.	343
Robert Rybak	
Dyscyplina wojskowa w Marynarce Wojennej PRL w latach formowania Zjednoczonej Floty Bałtyckiej	360
Anna Mazurkiewicz	
Polonijne szanse i wyzwania kariery w amerykańskim wywiadzie – przypadek Williama J. Toneska (1906–1992)	373
Barbara Klasa	
Legenda a dyscyplina. Obraz Legionów Polskich w historiografii polskiej początków XX w. (1900–1914)	394
Michał Kosznicki	
Ludowe Wojsko Polskie we współczesnych podręcznikach historii dla szkół ponadpodstawowych	410

ŹRÓDŁA

Dariusz Kaczor, Radosław Kubus	
Gdańskie „Praejudicata militaria” z lat 1628–1680. Źródło do badań nad miejskim sądownictwem wojskowym wczesnej epoki nowożytnej	427